

Những nét đặc thù của phố cổ Hội An

Ngoài các đặc sản, Hội An còn có những đặc thù mà người du khách cần phải biết. Chính nhờ đó mà du khách sẽ càng thích thú hơn. Khi tham quan các nhà cổ, du khách thường chú ý nhiều đến việc trang trí trong nội thất, hay lo xem cái vẽ đẹp kiến trúc của nhà cổ, ít ai để ý đến một chi tiết nhỏ nhỏ nhưng nó có tầm quan trọng đáng kể với chủ nhân của nhà cổ đó là đôi mắt cửa (đôi mắt rồng) thường thấy ở trước mặt tiền của nhà cổ. Có khi còn thấy nó ở trong nội thất. Cho đến nay, nhờ việc kiểm kê các loại mắt cửa, người ta dần chứng có khoảng chừng một chục mẫu khác nhau, mỗi mẫu có hình dáng khác nhau, có cái thì hình bán nguyệt, có cái hình vuông hoặc là hình bát giác (tám góc) vân vân nhưng mẫu thường thấy nhất đó là hình bông cúc có 8 cánh hoa tương ứng với 8 chữ được thấy trong kinh dịch (Yi King) mà ở giữa lại còn có biểu tượng âm dương. Chính ông Kazik (Kazimierz Kwiatkowski), cố kiến trúc sư người Ba Lan nhận định rằng đôi mắt rồng là một chi tiết cần biết đến khi ông có dịp đến Hội An nghiên cứu kiến trúc của các nhà cổ. Một số nhà nghiên cứu tìm thấy các mắt cửa này là hiện thân của linh hồn của Hội An còn có một số khác họ xem đây là phúng dụ có liên quan mật thiết đến văn hoá và tập quán của người phương đông. Theo nhà văn Hữu Ngọc thì các nhà nghiên cứu tìm ra được nguồn gốc của mắt cửa. Họ cho rằng đây là các đỉnh bằng gỗ mà người ta thường đóng vào các cửa phía trên lối vào của các đền chùa ở miền nam Trung Hoa. Không ai có thể biện bác sự giải thích này mà còn nghĩ rằng đôi mắt cửa mang một ý nghĩa sâu xa hơn, nó còn có một tính chất tôn giáo và tâm linh mà chủ nhân mong muốn được liên kết với số mệnh từ khi có ngôi nhà. Đối với chủ nhân, đôi mắt cửa có khả năng nhìn thấy tất cả mọi điều suy nghĩ của mỗi thành viên trong gia đình và ghi nhận được tất cả những chuyện gì xảy ra ở chung quanh nhà mà luôn cả đời sống riêng tư của chủ nhân. Cũng nên nhớ lại trước khi bị Hán hóa, các người dân ở vùng nam của Trung Hoa đều thuộc về đại tộc Bách Việt. Tựa như người dân Việt, họ là những người theo thuyết duy linh (animisme) nên họ rất tin có một sinh lực vô hình, một linh hồn sống ở trong vạn vật (Vạn vật hữu linh). Tín ngưỡng này đã tồn tại từ thưở xa xưa. Vì vậy đôi mắt cửa này được ví như thủ hộ thần hay thần hộ môn. Tập quán này cũng thấy ở các dân tộc khác như dân tộc Chăm-pa với các hộ pháp (dvarapala) ở trước cửa đền. Tựa như người Thái Lan hay Cao Mên, người dân Việt không tránh khỏi được tục lệ này. Đó là các chú thần dữ và hiền thường thấy ở trước cửa chùa. Chúng ta cũng thường thấy ở trước các đầu thuyền của các ngư nhân thường có trang trí hai con mắt to nhằm bảo vệ và đánh đuổi các quỷ thần lúc đi biển hay trên sông. Nhằm để đụt mưa tránh nắng cho chủ nhân, nhà được xây cất ở Hội An

khởi đầu là một vật vô tri vô giác. Tuy nhiên nhờ có đôi mắt cửa mà chủ nhân treo ở trước cửa nhà khiến nhà nó trở nên linh hoạt và có được một linh hồn. Người dân Việt thường hay nói «Đôi mắt là cửa sổ của tâm hồn». Vì vậy nhà nó có hồn khiến nhà nó không còn lãnh đạm mà trở nên ấm cúng. Nó có duyên dáng cởi mở khiến người khách không thể đứng đưng trước một bầu không khí nồng hậu và sự nhiệt tình hiếu khách mà chủ nhân dành cho người khách. Chính nhờ đôi mắt cửa mà người ta mới khám phá được cái tài năng tuyệt vời của người có sáng kiến này khiến các nhà cổ ở Hội An có được một nét đẹp vượt thời gian mà khó tìm được ở Đông Nam Á và ở các nơi khác.

Ngoài đôi mắt cửa, còn có một đặc thù khác mà ít ai để ý lắm. Đó là các mái nhà ngói âm dương được làm với các bàn tay khéo léo của các thủ công. Có hình dạng một phần tư của hình trụ, các ngói này được đặt trên các mái nhà cổ trong tư thế một ngói lồi xen kẽ với một ngói lõm để giữ được thăng bằng của Âm Dương. Trước khi nung, các ngói làm bằng đất sét được nhồi trước, bỏ vào khuôn và đem đi phơi khô. Các ngói này còn có cái tên là «ngói đọi» mà người dân Hội An thường hay gọi. Có lẽ vì phải đọi thật khô mới nung được. Ngói này chỉ làm mùa nắng mà thôi và các thủ công phần đông là phụ nữ. Ngày nào mưa là ngày đó kể như là không có tiền thu nhập như các cô lái thuyền chở người du khách ở Hoa Lư hay Tràng An. Khi nhìn các mái nhà đẹp đẽ của các nhà cổ Hội An, ai cũng trầm trồ khen ngợi mà có bao nhiêu du khách biết được cái gian nan khổ cực của các phụ nữ làm nên từng viên góí Âm Dương này không? Câu này tôi cũng tự hỏi mỗi lần tôi đến tham quan Hội An và ngắm nhìn các mái nhà góí Âm Dương của các nhà cổ.

Sau cùng không thể quên được các ngõ hẻm thường thấy ở khu phố cổ Hội An. Hằng ngày biết bao nhiêu người gánh hàng rong dùng các ngõ hẻm này để đi từ phố này sang phố khác với tiếng rao vọng giữa các vách tường hẹp của các nhà cổ. Có bao nhiêu thế hệ ở Hội An đã có một thời thơ ấu dùng ngõ hẻm lặng lẽ này làm nơi bán bi, chọi hình vân vân. Chỉ có những ngõ hẻm này còn cất giữ dấu chân của người Hội An qua nhiều thế kỷ. Đây cũng là một trong những nét đặc thù của Hội An mà người du khách cần biết đến nếu không thì sẽ tiếc nuối và mất đi một phần thú vị.

Đặng Anh Tuấn